

Slovenská literatúra v medziliterárnych a transkultúrnych súvislostiach

ANIKÓ DUŠÍKOVÁ – DOBROTA PUCHEROVÁ

© Institute of World Literature

Slovak Academy of Sciences

© Anikó Dušíková,

Dobrota Pucherová 2025

Licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Aké je miesto slovenskej literatúry vo svetovej literatúre? Téma tohto čísla časopisu *World Literature Studies* hľadá spôsoby, ako odpovedať na túto otázku a popri tom zisťuje, že ani „svetovosť“, ani „slovenskosť“ nie sú evidentné prívlastky. Na prvý pohľad slovenská literatúra nepatrí do kánonu „svetovej literatúry“: je relatívne mladá, písaná v malom jazyku s nízkym počtom hovoriacich, málo rozšírená v preklade do svetových jazykov a málo viditeľná za hranicami Slovenska; na rozdiel od svojich stredoeurópskych príbuzných doteraz nezískala najvýznamnejšie medzinárodné ocenenia, Nobelovu alebo Man Bookerovu cenu. Je vnímaná, zvonka aj zvnútra, ako literatúra „periférie“. Toto však nevypovedá ani tak o slovenskej literatúre, ako skôr o fungovaní svetového literárneho systému, ktorý vytvorila modernita západného kapitalizmu. Naším zámerom je pozrieť sa na slovenskú literatúru, ako aj na koncept svetovej literatúry trochu inak.

Úvahy o „malosti“, „mladosti“ alebo „oneskorenosti“ sprevádzajú slovenskú literatúru od jej počiatkov. Ako píše autor prvého slovenského románu Jozef Ignác Bajza, „Za túto chorobu musíme totiž všetci vďačiť hnilobe našich predkov, lebo hoci nemali nedostatok prostriedkov, tento znak [...] nezveľaďovali a nepestovali podľa príkladu ostatných národov“ ([1783] 1970, ii). V polovici 19. storočia Jozef Miloslav Hurban zasa v literárnohistorickej eseji „Slovensko a jeho život literárny“ zdôrazňuje, že slovenská literatúra už oddávna pociťovala potrebu „[...] svetu ukázať, že [slovenský národ] nie je nováčik a dáky regrút, dáky cudzinec v spoločnosti sveta a ľudstva, ktorý by bez všetkého poručenia dedov sám a sám nepovoláný osoboval si právo na uznanie ([1846 – 1851] 1983, 8 – 9).

Viacerí slovenskí spisovatelia zároveň reflektovali, čo je „svetová literatúra“ a ako do nej môže patriť slovenská literatúra, čo najmä v 19. storočí neboli len teoretické úvahy, ale sledovali potreby politicko-spoločenských zmien. Ako vysvetľuje v úvodnej štúdii Miloslav Vojtech (11 – 23), „národní básnici“ Ján Hollý, Ján Kollár a Pavol Ország Hviezdoslav vedome budovali predstavy o slovenskej poézii ako jave, kto-

rý je analogický s tvorbou básnikov antickej, nemeckej, francúzskej, anglickej alebo ruskej literatúry a včleňovali slovenský kultúrny a literárny priestor do pomyselného systému *Weltliteratur* vnímaného v intenciách goetheovskej kozmopolitnej idey o svetovej literatúre ako sieti vzájomného dialógu, zrkadlenia, výmeny kultúrnych hodnôt národných literatúr a medzikultúrneho obohacovania. Mimochodom, ako pripomína slovinský komparatista Marko Juvan, Goetheho uvažovanie o svetovej literatúre vychádzalo z jeho pocitu, že v porovnaní s francúzskou, talianskou a anglickou literatúrou je nemecká literatúra menejcenná či oneskorená (2019, 147); jeho predstava dialógu bola eurocentrická, postavená na hegemonii európskej estetickej ideológie (8).

Marta Fülöpová (24 – 32) reflektuje Štúrovo legitimizáčne ponímanie slovenskej národnej literatúry ako súčasť slovanskej svetovej literatúry: chápal Slovanov ako starobylý jazykovo rozdelený „národ slov“, ktorý tvorí diela „poézie sveta“. Súčasťou tejto dobovej predstavy, ktorú propagoval aj Pavol Jozef Šafárik, bolo nazeranie na texty širšieho európskeho kontextu optikou vlastných utilitaristických cieľov, čo sa prejavilo v potrebe prispôbiť recepciu a interpretáciu literárnych diel aktuálnym národným cieľom a ideologickým záujmom.

Jedným z príkladov takejto recepcie je Štúrova interpretácia Cervantesovho *Dona Quijota* v práci *Zásluhy Slovanov o európsku civilizáciu*. Štúr vyčíta Západu znevažujúci postoj voči prínosu slovanských národov v Európe a v súlade s predstavou panslavizmu vyzýva k posilneniu slovanskej súdržnosti čítaním slovanských autorov (najmä poľských, ruských, českých). V závere svojho textu odkazuje na všeobecne rozšírený jav 19. storočia, keď sa aj kvôli požiadavke prekladu *Dona Quijota* zo španielskeho originálu mnohí podujali naučiť sa tento jazyk. Štúr však odporúčal učiť sa slovanskú reč, ktorá je podľa jeho presvedčenia kľúčom k oveľa väčším pokladom ([1840] 1956, 175). Odmietanie Západu je aj jednou z nosných myšlienok jeho diela *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft*, ktoré sa považuje za jeho duchovný testament (pozri úvod k prekladu *Slovanstvo a svet budúcnosti*, Bombík 1993, 7 – 22). Štúrov pohľad na vzťah Západu a Východu (Európy a Slovanov) prežíval a dominoval aj v postojoch jeho ideového pokračovateľa Svetozára Hurbana Vajanského. Nasledovanie cudzích vzorov, medzi ktoré zaradil aj *Dona Quijota*, je podľa neho príčinou úpadku domácej slovenskej tvorby. Vo Vajanského ponímaní je Cervantesov román zábavné čítanie plné triviálnosti a jeho rytier jedným z príkladov nezdravého bláznovstva, od ktorého si treba zachovať (zdravý) odstup (1873, 2). Tento postoj odzrkadľuje tlak stať sa nositeľom národnej myšlienky, ktorému boli aktéri slovenskej literatúry v 19. a začiatkom 20. storočia vystavení (Dušíková 2024, 42; v súvislosti s recepciou západnej literatúry pozri aj Truhlářová 2021).

Tento tlak pokračoval aj medzivojnovom období. Dagmar Garay Kročanová (33 – 43) píše v súvislosti s románom Gejzu Vámoša *Atómy boha* (1928), že predstavitelia slovenského kultúrneho nacionalizmu v tomto období považovali modernizačné snahy z mimoslovenského prostredia za ohrozenie slovenskej literatúry „kolonizáciou“ zo strany vplyvnejších a väčších kultúr (v tomto prípade českou, maďarskou, nemeckou, židovskou) s nežiaducimi spoločenskými dôsledkami (modernizáciou, liberalizmom, socializmom, racionalizmom).

V druhej polovici 20. storočia sa pojem svetová literatúra stáva predmetom slovenskej porovnávacej literárnej vedy, diskusiu o ňom rozvíjajú najmä literárni vedci ako Mikuláš Bakoš a Dionýz Ďurišin. Mikuláš Bakoš (pod vplyvom ruského formalizmu a českého štrukturalizmu) kládol dôraz na umeleckú formu, na postupy textovej výstavby a vývin literárnych foriem, a tiež na „dialektickú dynamiku vnútroliterárnych a medziliterárnych vzťahov“ – považoval to za metodologickú koncepciu modernej komparistiky (Pašteková 2022, 81). „Historická poetika ako základ literárnej histórie dáva teda možnosť – vychádzajúc z dejín národných literatúr – budovať sústavu, historickú syntézu vyšších celkov – dejín európskej a v konečných dôsledkoch svetovej literatúry“ (Bakoš 1969, 11).

Kým Bakoš hovorí o „medziliterárnych vzťahoch“, jeho nasledovník Ďurišin pri hľadaní odpovede na otázku „Čo je svetová literatúra?“ v rovnomennej monografii zdôrazňuje význam upriamania pozornosti na „medziliterárne spoločenstvá“ (1992, 53), napríklad na spoločenstvo slovanských, germánskych, románskych literatúr, stredoeurópskych, európskych a iných literatúr (12). Podľa Ďurišina vzniká svetová literatúra v procese integrácie týchto medziliterárnych spoločenstiev (53) na základe „literárnych faktov“, ktoré sú „geneticky a typologicky navzájom podmienené a systémovo usúvzťažnené“ (37). Vníma ju ako komunikačnú sieť a viacsmerný dialóg.

Komparatista Róbert Gáfrík reflektuje Ďurišinovskú koncepciu v súčasnej porovnávacej literárnej vede, resp. jej pozíciu po kultúrnom obrate v 80. rokoch nasledovne:

Aj keď Ďurišinova teória vychádzala tak ako kultúrne štúdiá z niektorých marxistických predpokladov (napríklad model základne a nadstavby), jej zameranie na vývin literatúry, na literárny proces nebolo zlučiteľné s novým konceptom textu. Tieto dva prístupy sa zásadne líšia v predmete výskumu. Pre Ďurišina to bola literárnosť; pre zástancov kultúrneho obratu je to kultúra, t. j. niečo, čo ďaleko presahuje samotnú literatúru [...]. V súčasnosti zjavne existuje v komparatistickej komunite konsenzus v tom, že Ďurišinov systémový prístup k dejinám svetovej literatúry je obdivuhodný, ale v praxi zostáva nedokončený.¹ (2019, 198, 200)

Vnímanie literatúry ako prejavu kultúry formovanej spoločenskými, ekonomickými a politickými tlakmi je v diskurze o svetovej literatúre v súčasnosti dominantné. Podľa francúzskej literárnej historičky Pascale Casanova sa svetová literatúra definuje na globálnom literárnom trhu, kde prebieha neutíchajúca súťaž o čitateľstvo, uznanie a samotnú definíciu literárnosti. Esenciálna nerovnosť a asymetrickosť súťaže spočíva v tom, že niektoré literatúry majú väčší literárny kapitál, ktorý závisí od starobylosti ich jazyka a histórie, od počtu hovoriacich vo svete, od vybudovaných literárnych štruktúr a vysokej čitateľskej gramotnosti, kým iné literatúry sú „deprivované“ vzhľadom na svoju krátku históriu, mladosť svojho jazyka, nízky počet hovoriacich a uzavretosť do seba ([1999] 2007, 274 – 280). Autori z malých literatúr sa môžu stať svetovými, keď „menia, odmietajú, dopĺňajú, popierajú, zabúdajú alebo zrádzajú svoje národné (a jazykové) dedičstvo“ (41) a asimilujú trendy z centier literárneho kapitálu, predovšetkým z Paríža a v druhej polovici 20. storočia aj z Londýna, New Yorku a Berlína. Táto systémová nerovnováha podľa nej formuje smerovanie a obsah medziliterárnych procesov od začiatku modernej éry.

Teória Pascale Casanova, podobne ako prístupy talianskeho komparatistu Franca Morettiho (2013) a amerického komparatistu Davida Damroscha (2003), vytvorila obraz svetovej literatúry ako hegemonie západnej metropolitnej literatúry písanej vo svetových jazykoch, tento obraz sa rýchlo stal a dodnes je predmetom kritiky (Spivak 2003; Huggan 2011; Gáfrík 2020). „Svet, ktorý nám ponúka, je veľmi obmedzený – jazykovo, kultúrne, esteticky atď.; oslavuje rozdielnosť a rôznorodosť, no zároveň asimiluje iné/cudzie a udržiava či podporuje nerovnosť“ (Gáfrík 2020, 117).

Príspevky k téme tohto čísla sú výstupmi z medzinárodnej konferencie „Slovenská literatúra v medziliterárnych a transkultúrnych súvislostiach“, ktorá sa konala v máji 2025 na pôde Ústavu svetovej literatúry SAV. Poukazujú na celú škálu spôsobov, ako prekonať vylučujúce chápanie svetovej literatúry aj atribúovanie slovenskej literatúry ako periférnej. Našou snahou nie je popierať, že hierarchie a hegemonie existujú, alebo tvrdiť, že všetky literárne texty majú rovnakú šancu získať globálne čitateľstvo – tým by sme podcenili ekonomické, politické a jazykovo-kultúrne determinanty svetového literárneho systému. Chceme ukázať, že aj tzv. malé literatúry sú súčasťou systému svetovej literatúry, a to nielen tým, že asimilujú estetiku, diskurz a jazyk centra, ale napríklad aj tým, že v nich synchrónne prebiehajú rovnaké procesy ako v tzv. literatúrach hlavného prúdu, že vstupujú do dialógu s inými textami, nielen tými centrálnymi, alebo že uvažujú o sebe v globálnych súvislostiach. V tomto procese problematizujú pojmy ako „centrum“ a „periféria“, relativizujú „oneskorenosť“ a môžu destabilizovať aj samu „svetovú literatúru“.

Naše uvažovanie rezonuje s viacerými súčasnými teóriami, ktoré pracujú s pojmami „svetovej literatúry“ a „malých literatúr“. Predstava Pascale Casanova o centre, obmedzená na tri európske a jednu americkú metropolu, odsúva všetky ostatné regióny sveta na perifériu a vidí medziliterárne procesy iba ako jednosmerný dialóg, v ktorom literárnosť aj dejinnú chronológiu určuje kultúrny model západnej modernity. Takáto západocentrická koncepcia, ako konštatuje kritika, podceňuje nepredvídateľný tvorivý potenciál periférnych zón mimo západných metropol a prehliada polycenzizmus, plurilingvizmus a mnohosmernosť literárneho prúdenia (Thomsen 2008; Martin – Moraru – Terian 2017; Juvan 2019). Domnievame sa, spolu s bulharským komparatistom Galinom Tihanovom, že koncept malých literatúr, ako ho predostrela Casanova, je príliš normatívny, uväznený v osvietenском modeli literárnej historiografie z pohľadu Paríža. Ako píše Tihanov, „malé“ alebo „periférne literatúry“ sú vedľajším produktom západnej modernity a v skutočnosti len konštruktom literárnej histórie: „Dejiny ‚malých literatúr‘, v zmysle malých a chudobných príbuzných ústredných európskych literatúr, sa v skutočnosti začínajú iba ku koncu ‚exotickej fázy‘ a s príchodom viac-menej synchronizovaných literárnych hnutí konca 19. storočia a potom avantgardy“² (2020, 260 – 261). Tihanov zároveň pripomína, že malé literatúry sú typické, pretože malých jazykov je oveľa viac ako tých veľkých. „Ak niekto tvrdí, že bulharská literatúra (alebo nemecká, talianska, rumunská, česká, maďarská a bezpočet ďalších, v Európe a mimo nej) je literatúra v malom jazyku, [...] tak bulharská literatúra bude vo veľmi dobrej spoločnosti; malé jazyky sú historicky pravidlom, nie výnimkou“ (262).

O rozdieloch medzi „centrom“ a „perifériou“ podobne uvažuje slovenský historik umenia Ján Bakoš: napriek tomu, že existujú, nemožno ich vymedzovať axiologicky a substancionalisticky (ako originálne vs. derivatívne, progresívne vs. konzervatívne a pod.): „Periférie sú právoplatnou, rovnocennou témou umelecko-historickej reflexie dejín ľudstva, [...] pretože sú najrozšírenejšou situáciou dejín umenia. Centier je zopár – periférií množstvo“ (2024, 34 – 36). Bakoš tiež zdôrazňuje, že „rozdiel medzi centrom a perifériou je len relatívny. [...] Centrá môžu byť nielen primárne, ale aj sekundárne (terciárne a tak ďalej: periférie majú tiež svoje periférne centrá), len máloktoré centrum je tým posledným, centrálnym centrom“ (36).

Podľa koncepcie polycentrality, ktorú rozvíja napríklad aj Marko Juvan, možno tvrdiť, že slovenská literatúra je vpletená do rôznych kultúrnych tradícií i regionálnych kultúrnych priestorov (ktoré sú na rozdiel od medziliterárnych spoločenstiev heterogénne) a konštituuje sa okolo rôznych centier regionálneho významu – Budapešť, Viedeň, Praha –, a preto je pluralitná, mnohotvárna, a nie etnicky a kultúrne výnimočná („národ“ nie je niečo esenciálne, ale ideologický konštrukt). Ako píše Juvan, „každú kultúrnu identitu možno interpretovať ako otvorenú, neustále sa meniacu sieť, v ktorej sa svojskosť formuje a transformuje absorpciou a spracovaním cudzích prvkov prostredníctvom historicky premenlivých vzťahov s ostatnými“ (2012, 232). Juvan však odmieta, že by periférne literatúry pasívne imitovali centrálnu; naopak zdôrazňuje, že s nimi aktívne vstupujú do dialógu – táto koncepcia rezonuje vo všetkých príspevkoch v téme. Juvan zachádza ešte ďalej v tvrdení, že „periférie umožňujú reprodukciu svetovej literatúry v metropole a ovplyvňujú jej evolučné pohyby, hoci táto semiotická dynamika, ktorá prináša do centier impulzy, zvykne byť exoticizovaná, anonymizovaná, alebo marginalizovaná“ (2019, 18). Túto dynamiku vidíme v štúdií Dagmar Garay Kročanovej o diele Geju Vámoša, ktoré na jednej strane asimilovalo západoeurópske podnety, ale zároveň prinieslo periférne témy do pražskej medzivojnovy moderny.

Ďalší Juvanov koncept, ktorý je užitočný pre naše uvažovanie, je „worlding“, ktorý si požičiava od Heideggera (*welten, to world*; 2019, 220) a Djelala Kadira (2004). „Worlding“ je spôsob, ako subjekt vytvára vlastnú pozíciu v globálnom literárnom priestore, ako vidí sám seba a ako chce byť vnímaný (Juvan 2019, 16). Zaujíma ho hlavne to, ako literatúry z tzv. periférnych kultúr hľadajú svoje miesto v globálnom literárnom systéme, napríklad cez preklad alebo strategické adaptácie lokálnych príbehov tak, aby rezonovali v dominantných literárnych kánonoch. Tento fenomén vystihujú štúdie Miloslava Vojtecha o slovenských básnikoch ako aktéroch kultúrneho transferu, Marty Fülöpovej o Štúrovej predstave slovanskej svetovej literatúry, ako aj štúdia Petra Darovca o motíve cestovania u Pavla Vilikovského ako sebaaprezentácii, konfrontácii so svetom a umiestňovaní seba vo svete (44 – 53).

Ďalší spôsob, ako slovenská literatúra môže prekonávať obmedzenia národného kánonu a vstupovať do svetového priestoru, je uplatnenie transkultúrnej optiky. Koncept transkulturality chápeme v intenciách Homiho Bhabhu (1992), Wolfganga Welscha (2022) alebo Arianny Dagnino (2013) ako nástroj, ktorý umožňuje sledovať texty a ich kontexty v rozsahu, ktorý je za horizontom tradície monolingválnych ká-

nonov a národných literatúr a destabilizuje binárny model centrum – periféria, ako to ukazuje napríklad štúdia Dobroty Pucherovej venovaná memoárom o holokauste (54 – 65). Takýto prístup narúša rigidnú binaritu a na literárne diela nazerá interseksionálne, čím vytvára možnosti, aby marginálne literatúry získavali nepredpokladanú centralitu cez autorky a autorov, ktorí patria do viacerých kultúr simultánne: slovenskej, židovskej, maďarskej, nemeckej, americkej, austrálskej, britskej. Ich identitu však nedefinuje to, že opustili svoj jazyk a kultúru, ale to, že existovali medzi viacerými kultúrami a jazykmi.

Transkultúrne a polycentrické videnie svetovej literatúry rezonuje s teóriou slovenského literárneho vedca Petra Zajaca, podľa ktorého sú dejiny národnej literatúry ako synoptická mapa, ktorá je dynamická, pulzujúca, pretože dejiny sú nelineárne, chaotické a nepredvídateľné. Túto mapu teda charakterizuje „polyfunkčnosť“, „polyfokálnosť“, „polyperspektívnosť“, „polychrónnosť“ a „polyteritorialita“ (2008, 140 – 141). Ako píše, „[p]ri koncipovaní dejín literatúry ako synoptickej mapy možno vychádzať z oboch pohľadov, z perspektívy stredoeurópskej literatúry, ale aj slovenskej. [...] Synoptické kartografovanie literatúry umožňuje však okrem vnútorne veľmi diferencovaného pohľadu zahrnúť do dejín národnej literatúry nielen národnú a lokálnu, ale aj translokálnu perspektívu“ (141).

Interseksionálne chápanie slovenskej literatúry využíva Mary Orsak (66 – 78), ktorá poukazuje na skutočnosť, že tradične patriarchálne národné kánony často vytesňujú ženy. Z tohto dôvodu spisovateľky vytvárajú vlastné alternatívne, transnárodné kánony, ktoré súčasná feministická literárna veda teoretizuje ako možnosť predstaviť si feministickú svetovú literatúru (Goodman 2023). Nejde tu však o vytvorenie alternatívneho svetového kánonu, ale o destabilizovanie samotného konceptu „svetovej literatúry“ na základe demokratického a etického impulzu feminizmu, transformovanie základných disciplinárnych predpokladov „svetovej literatúry o hodnotách, uznaní a cirkulácii“ (69).

Tému tohto čísla *World Literature Studies*, ktorú sme pripravili v rámci výskumného grantového projektu VEGA 2/0127/23 „Slovenská literatúra v medziliterárnych a transkultúrnych súvislostiach (2023 – 2026)“, možno čítať ako pokračovanie uvažovania o malých literatúrach a svetovej literatúre v predchádzajúcich číslach časopisu: 2/2022 (Svetová literatúra z pohľadu „malých“ literatúr, eds. Róbert Gárik – Miloš Zelenka), 3/2022 (Transkulturalizmus a literárnohistorické naratívy v stredovýchodnej Európe, eds. Judit Görözdí – Zoltán Németh – Magdalena Roguska-Németh), alebo 3/2023 (Svetová literatúra a národná literatúra, ed. Péter Hajdu), ale aj v iných publikáciách, na ktorých spolupracovali pracovníčky a pracovníci Ústavu svetovej literatúry SAV, napríklad v zborníku *Svetová literatúra z perspektívy „malých“ literatúr* (eds. Magdolna Balogh – Adam Bžoch, 2024).

POZNÁMKY

¹ Preložil Róbert Gárik.

² Pokiaľ nie je uvedené inak, preložila D. P.

- Bajza, Jozef Ignác. [1783] 1970. *Príhody a skúsenosti mladíka Reného*. Bratislava: Tatran.
- Bakoš, Ján. [2000] 2024. „Región, periféria a umeleckohistorický vývoj.“ In *Východné pomedzie strednej Európy (Priestory literatúry a kultúry)*, eds. Peter Káša – Marek Mitka – Ivana Slivková, 34 – 39. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
- Bakoš, Mikuláš. 1969. *Literárna história a historická poetika: Príspevky k metodológii literárnej vedy*. Bratislava: Ústav svetovej literatúry a jazykov SAV.
- Balogh, Magdolna – Adam Bžoch, eds. 2024. A „világirodalom“ a „kis“ irodalmak perspektívájából/ *Svetová literatúra z perspektívy „malých“ literatúr*. Budapešť: Reciti.
- Bhabha, Homi. 1992. „The World and the Home.“ *Social Text* 31, 3: 141 – 153.
- Bombík, Svetoslav. 1993. „Das Slawenthum... ako Štúrovo odmietnutie Západu.“ Prel. Adam Bžoch. In *Slovanstvo a svet budúcnosti*, Ľudovít Štúr, 7 – 22. Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií vo vydavateľstve Gora.
- Casanova, Pascale. [1999] 2007. *The World Republic of Letters*. Prel. M. B. DeBevoise. Cambridge: Harvard University Press.
- Dagnino, Arianna. 2013. „Transcultural Literature and Contemporary World Literature(s).“ *CLCWeb: Comparative Literature and Culture* 15, 5. DOI: <https://doi.org/10.7771/1481-4374.2339>.
- Damrosch, David. 2003. *What Is World Literature?* Princeton – Oxford: Princeton University Press.
- Đurišin, Dionýz. 1992. *Čo je svetová literatúra?* Bratislava: Obzor.
- Dušíková, Anikó. 2024. *Viacjazyčná tvorba Jána Chalupku v kontexte doby*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Gáfrík, Robert. 2019. „The Search for Method in Slovak Comparative Literary Studies.“ In *Comparative Literature in Europe: Challenges and Perspectives*, eds. Nikol Dziub – Frédérique Toudoire-Surlapierre, 191 – 208. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Gáfrík, Robert. 2020. „Trampoty so svetovou literatúrou.“ *World Literature Studies* 12, 2: 115 – 124.
- Goodman, Robin Truth, ed. 2023. *Feminism as World Literature*. New York: Bloomsbury.
- Huggan, Graham. 2011. „The Trouble with World Literature.“ In *A Companion to Comparative Literature*, ed. Ali Behdad – Dominic Thomas, 490 – 504. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Hurban, Jozef Miloslav. [1846 – 1851] 1983. „Slovensko a jeho život literárny.“ In *Dielo II*, Jozef Miloslav Hurban, ed. Viera Bosáková, upravil Rudolf Chmel, 11 – 206. Bratislava: Tatran.
- Juvan, Marko. 2012. *Prešernovska struktura in svetovni literarni sistem*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- Juvan, Marko. 2019. *Worlding a Peripheral Literature*. Singapore: Palgrave Macmillan.
- Kadir, Djelal. 2004. „To World, to Globalize – Comparative Literature's Crossroads.“ *Comparative Literature Studies* 41, 1: 1 – 9.
- Martin, Mircea – Christian Moraru – Andrei Terian, eds. 2017. *Romanian Literature as World Literature*. Londýn: Bloomsbury.
- Moretti, Franco. 2013. *Distant Reading*. Londýn – New York: Verso.
- Pašteková, Soňa. 2022. „Mikuláš Bakoš a svetová literatúra (K dynamike vnútroliterárnych a medziliterárnych procesov).“ In *Mikuláš Bakoš – pluralitný literárny vedec v metodologickej diskusii dneška*, eds. Soňa Pašteková – Dušan Teplan, 75 – 89. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. 2003. *Death of a Discipline*. New York: Columbia University Press.
- Štúr, Ľudovít. 1931. *Das Slawenthum und die Welt der Zukunft*. S kritickými poznámkami a úvodom dr. Josefa Jiráska. Bratislava: Učená spoločnosť Šafaříkova.
- Štúr, Ľudovít. 1956. „Zásluhy Slovanov o európsku civilizáciu.“ In *Dielo v piatich zväzkoch, zv. II*, Ľudovít Štúr, ed. Jozef Ambruš, 163 – 175. Bratislava: SVKL.
- Thomsen, Mads Rosendahl. 2008. *Mapping World Literature: International Canonization and Transnational Literatures*. New York: Continuum.
- Tihanov, Galin. 2020. „Afterword: Beyond Minor Literatures.“ In *Bulgarian Literature as World Literature*, eds. Mihaela P. Harper – Dimitar Kambourov, 259 – 266. Londýn: Bloomsbury.
- Truhlarová, Jana. 2021. *Dlhá cesta k porozumeniu: Émile Zola, Gustave Flaubert, Guy de Maupassant v slovenskej literatúre a kritike*. Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV – Veda, vydavateľstvo SAV.

- Vajanský, Svetozár Hurban. 1873. „Skromné poznámky.“ *Národné noviny* 4, 106: 2.
- Welsch, Wolfgang. 2022. „Transculturality in Literature: A Phenomenon as Old as It Is Current.“ *World Literature Studies* 14, 3: 5 – 11.
- Zajac, Peter. 2008. „Národná a stredoeurópska literatúra ako súčasť stredoeurópskej kultúrnej pamäti.“ *Slovenská literatúra* 55, 2: 138 – 148.

Anikó Dušíková
Katedra maďarského jazyka a literatúry
Filozofická fakulta
Univerzita Komenského
Bratislava
Slovenská republika
aniko.dusikova@uniba.sk
ORCID: 0000-0002-6876-1434

Dobrota Pucherová
Ústav svetovej literatúry SAV, v. v. i.
Bratislava
Slovenská republika
dobrota.pucherova@savba.sk
ORCID: 0000-0003-3789-6317